

İSLAM VE BİLİM

1. Evrendeki Ölçü ve Ahenk

Allah, evreni bir ölçü ve ahenk içinde yaratmıştır. Kur'an'da, "...Her şeyi yaratıp ona bir nizam veren ve mukadderatını tayin eden Allah, yüceler yücesidir." Furkan/2 buyrulmaktadır. Evrendeki bütün varlıklar bir düzen içinde hareket eder. Gözle görülemeyen atomlardan en büyük varlıklara kadar her şeyde hassas bir ölçü, şaşmaz bir düzen ve belirli bir uyum vardır. Evrende gece ve gündüzün oluşumu, mevsimlerin değişmesi, yerçekiminin işlevi ve yeryüzüne inen yağmurun miktarı gibi belirli bir ölçüyle hareket eden kusursuz bir yapı mevcuttur. Uzayda bulunan ve kendi yörüngelerinde yüzen gök cisimleri arasında da benzer bir uyum ve denge vardır. Evrendeki ölçü ve ahenk rahmet sahibi güçlü bir yaratıcının varlığına işaret eder. "**Yedi göğü birbirleriyle tam bir uyum içinde yaratan o, (ne yüce)dir. Rahmanın yaratışında hiçbir aksaklık göremezsin. Gözünü bir kez (ona) çevir. Hiç kusur görüyor musun? Evet, gözünü tekrar tekrar (ona) çevir; (her seferinde) bakışın, şaşkın ve bezgin bir şekilde önüne geri dönecektir.**" Mülk/3-4

Yer çekiminin normalden daha güçlü olması durumunda atmosferdeki metan ve amonyak gazları artacak, bu durum canlılar için önemli bir tehlike oluşturacaktı. Eğer yer çekimi daha düşük olsaydı atmosferdeki su kaybindan ötürü yaşam sona erecekti. Ayın çekim gücünün yüksek olması durumunda ise okyanuslardaki gelgitler büyük dalgalarla siddetli kasırgalara neden olabilecekti.

2. İnsan ve Estetik

Estetik, güzellik duygusuna karşılık gelir. İnsanın güzel olanı fark etmesi, hissetmesi ve algılamasıdır. İnsan güzel yaratılmış ve güzelliği fark edecek şekilde donatılmıştır. Allah, "**Gerçek şu ki biz insanı en güzel şekilde yarattık.**" Tin/4 buyurmuştur. Bu yüzden güzellik, insan ruhunu etkiler. İnsandaki güzellik, bir yönüyle onun vücut yapısındaki ölçü ve ahengin mükemmelliğini ifade ederken diğer yönden düşünme, seçme, beğenme ve sorumluluk alma gibi kabiliyetlerin Güzel düşünmek ve güzel bakmak insan fitratının bir özelliğidir. Güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen hayattan zevk alır. İnsan yaratılıştaki güzellikleri düşünerek kendine anlamlı ve güzel bir dünya görüşü oluşturabilir. Allah, insanlardan kendileri için yarattığı güzelliklerin farkına varmalarını ve teşekkür etmelerini ister. İ de kapsar. Bu konuda Kur'an'da şöyle buyrulur; "**(De ki: Hayatımız) Allah'ın rengi (ile renklenir.) Kim (hayata) Allah'tan daha güzel renk verebilir ve biz ancak ona kulluk ederiz.**" Bakara/138

Bu anlamda insanın estetik duygusu ve bu konuda gösterdiği gayret, tarih boyunca çeşitli sanat eserlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Güzel olandan aldığı ilhamlarla hayatını renklendirmiş ve zenginleştirmiştir. İnsan, taşı ve toprağı şekillendirerek yaşadığı şehri, mahalleyi ve evini süslemiş, ibadet ettiği mekânları görkemli ve öz alıcı hâle getirmiştir..

3. Kur'an ve Güzellik

Kur'an, güzelliği bir değer olarak görür. Bizzat kendisi de sözün en güzelidir. Üslubu, anlatımında kullandığı edebî sanatlar ve tasvirleriyle ile eşsiz bir kitaptır. Kur'an ayetleri inmeye başladığı ilk günden itibaren muhataplarını derinden etkilemiş ve insanın bütün estetik değerlerine kaynaklık etmiştir. Tarih boyunca Kur'an'ın gerek lafzı gerekse anlamından beslenen gönüller pek çok güzelliğin üretilmesinde öncülük etmişlerdir. Kur'an'da en güzel isimlerin Allah'a ait olduğu vurgulanır.³ Bu yaklaşım en yetkin ve kusursuz vasıfların Allah'a ait olduğu anlamına gelir. Allah, güzelliğin kaynağıdır. Nitekim yaratılıştaki mükemmel ve bilinçli tasarımlar onun ne kadar güzel yarattığını doğrulamaktadır. Allah'ın bizim için yarattığı nimetler sadece midemize yarar sağlamakla kalmaz; çeşitli renk, koku ve şekilleriyle gözümüze ve gönlümüze de hitap eder. Yeryüzünde ve gökyüzünde duygularımızı coşturan, hayaller kurmamızı sağlayan, bizi derin düşüncelere yönelten sayısız güzellikler vardır. Kur'an'da, yaratılan güzel nimetlerden bahsedilirken, "**Ey Âdemoğulları! Her mescitte zinetinizi takın (güzel ve temiz giyinin). Yiyeceğin için; fakat israf etmeyin. Çünkü o, israf edenleri sevmez... Allah'ın kulları için yarattığı süsü (zinet) ve güzel rızıkları kim haram kıldı?...**" Araf/31-32 buyrulur.

İnsanın iman etmesi, gözlemediği varlık ve olaylar karşısında estetik duygularını besleyerek canlandırması anlamına gelir. Bu durumda inanan bir kişi için yağmur rahmete, güneş bir kandile ve kanatlarını çırpıp uçan bir kuş Allah'ın varlığını gösteren bir delile dönüşür. İman aynı zamanda estetik bir bakışın ifadesidir. Nitekim güzelliklerin farkına varmak güzel davranmanın ilk şartıdır.

4. Hz. Muhammed ve Güzellik

Hz. Muhammed güzelliğe ve estetiğe önem vermiştir. Örneğin bir hadisinde, "Kur'an'ı seslerinizle güzelleştirin." buyurmuştur. Güzel kokuyu sevdiğini belirtmiş, camiye giderken hoş kokular sürmüştür. Hz. Muhammed her yönüyle güzel bir insandır. Hz. Peygamber, Kalem suresinin 4. ayetinde, "**Ve sen pek yüksek bir ahlak üzerindesin!**" buyularak övülür. Onun, dürüst, erdemli ve güven veren biri olarak üstün bir hayat tarzına sahip olduğu vurgulanır. Hz. Peygamber, arkadaşlarına ve çevresine her açıdan güzel bir örnek olmuştur. Onlara dış temizliğinden, saçların taranıp düzeltilmesine kadar pek çok konuda tavsiyelerde bulunarak sağlıklı ve güzel görünmelerini istemiştir. "**Allah, nimetinin izini ve eserini, kulunun üzerinde görmek ister.**" buyurarak aşırıya ve gösterişe kaçmadan insanları sade ve güzel giyinmeye teşvik etmiştir. Hz. Peygamber, her durumda güzel olanı hayatına taşımıştır.

5. Yaşamda Güzellik

Kur'an'da, "O (Allah) ki yarattığı her şeyi güzel yapmıştır..."Secde/7 buyrulularak varlıklardaki güzelliklere dikkat çekilir. Allah, bütün güzelliklerin kaynağıdır. Bu kaynaktan beslendiği sürece insan için güzellikler bitmez. İnsan, sözünde ve davranışlarında güzelliği yakalamanın yanı sıra yaptığı işlerde ve ürettiği ürünlerde de güzelliği aramalıdır. Böylece hayatına anlam ve değer katar.

5.1. Sözde Güzellik

İnsanlar arasında güzel sözlerle iletişim kurulması İslam'ın temel amaçlarından biridir. Allah, Hz. Peygamberi tebliğle görevlendirdiğinde, "... **Onlara öğüt ver, kendileri hakkında etkili ve güzel söz söyle.**"Nisa/63 diyerek ona tavsiyede bulunmuştur. Kur'an'da, "**Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler. Sonra şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.**"İsra/53 buyrulularak insanlar arasında olması muhtemel kötü bir iletişimden nasıl sakınılacağı açıklanmıştır. Hz. Peygamber de güzel sözü bir sadaka olarak görmüş ve teşvik etmiştir. Güzel söz, Allah'ın bir nimeti gibidir ve insanları mutlu eder. Boş ve gereksiz konuşmak, laf taşımak, dedikodu yapmak, iftira etmek, alaya almak gibi kötü huylar dinimizin yasakladığı davranışlardandır. "Söz gümüşse sükût altındır." sözü bu gerçeği güzel bir şekilde ifade etmektedir.

5.2. Davranışta Güzellik

Kur'an'da güzel davranışta bulunanların ve güzel iş yapanların ödüllendirileceğine ilişkin pek çok ayet vardır. Bunlardan biri Nahl suresinin 97. ayetinde geçen şu ifadedir: "**Erkek veya kadın, mümin olarak kim iyi amel işlerse onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz.**" Allah, Kur'an'da pek çok ayette imandan sonra salih amelin geldiğini söyler. Nitekim Allah, kulunun sadece kalbine bakar ve ona değer verir. Kur'an'da, "...**Ona ancak güzel sözler yükselir (ulaşır). Onları da Allah'a salih ameller ulaştırır...**"Fatır/10 buyrulmuştur. Güzel sözlerin arkasından gelen güzel davranışlar başarılı ve mutlu olmanın ilk adımıdır. Aile içinde, okulda, yolculukta, alışverişte ve her türlü sosyal ortamda doğru davranmak, güzel ilişkiler geliştirmek kişiye önemli kazanımlar sağlar. Bakara suresinin 223. ayetinde, "...**Kendiniz için (geleceğe hazırlık olarak) güzel davranışlar takdim edin. Allah'a karşı gelmekten sakının ve her hâlde onun huzuruna varacağınızı bilin. (Ey Muhammed!) Müminleri müjdele.**" denilerek böyle davrananlar müjdelenmiştir.

5.3. İş ve Üründe Güzellik

Kur'an'da, "...**İyi ve güzel işlerde yarışın...**"Bakara/148 buyrulularak hayırdaki yarışmak övülmüştür. Allah, iman etmenin güzel işler yapmak için önemli bir gerekçe olduğunu belirterek insanın yaptığı güzel işlerin karşılığını mutlaka alacağını söylemiştir. Örneğin Kur'an'da, sahip olduğu nimetleri başkalarıyla paylaşmak en güzel işlerden sayılarak şöyle buyrulmuştur: "**Allah yolunda harcama yapın, nimetleri paylaşın; kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.Güzel düşünüp güzel işler yapın. Çünkü Allah, güzel davrananları sever.**"Bakara/195 Güzel işler, sürekli ve kalıcı hâlde gelirse salih amellere dönüşür. İnsanın yaptığı işi tam yapması önemlidir. Doğru işler yapan dürüst insanlara her zaman ihtiyaç vardır. Onlar sayesinde hak ve hukukun üstünlüğüne olan inanç korunur ve adaletle olan güven sarsılmaz. Doğru bir inanç, iyi bir niyet ve güzel amaçla birleşen aktif bir çalışmayla her zaman güzel işler üretilir. Bu anlamda insana ve topluma faydalı olan çabaların hepsi İslam dininin teşvik ettiği amellerden sayılır ve ibadet hükmündedir.

6. İslam Medeniyetinde Estetik

İslam medeniyetinde; mimari, edebiyat, musiki, hat, tezhip ve minyatür sanatı gibi hayatın çeşitli alanlarına yansıyan güzellikler vardır. Bunların her biri dinin temel değerlerinden etkilenecek ortaya çıkmış ve gelişmiştir. İslam medeniyetinde ortaya çıkan bu güzel eserlerin hepsi özenle muhafaza edilmiştir. İslam medeniyeti adı altında birbirinden farklı çevrelerin oluşturduğu bu değerler ortak bir kültür. meydana getirmiştir. Sanatta, Allah'ın birliği (tevhit) vurgusu öne çıkarılmış çokluktan birliğe doğru seyreden bir anlatım izlenmiştir. Süslemede somut şekil ve kavramlar yerine soyut şekil ve kavramlarla sembol ifadelerle daha çok yer verilmiştir. Dış görünüşün sade, sağlam, kullanışlı ve estetik olmasına dikkat edilmiş; buna karşılık renklendirme ve bezeme işleri daha çok iç mekânlarda kullanılmıştır. Kullanılan malzemelerin kalıcı, tabii ve estetik olmasına dikkat edilmiş, doğal dengeyi bozacak çalışmalardan kaçınılmıştır

6.1. Mimari

İslam'ın estetiğe verdiği önem ve değer mimaride de kendini göstermiştir. Hayırlı işler yaparak sevap kazanma düşüncesi, birçok mimari eserin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Mescit, cami, külliye, ev, yol, bahçe, sebil ve diğer sosyal mekânların inşasında iyiliklerin yayılması ile güzelliklerin çoğalması anlayışından hareket edilmiştir. Şam Ümeyye, Kudüs'teki Mescid-i Aksa, İspanya'daki Kurtuba, İstanbul'daki Sultanahmet, Süleymaniye ve Beyazıt camileri bu konuda örnek mimari özelliklere sahip yapılar arasındadır. Ayrıca İslam'ın temizliğe verdiği önem hamamlar, su kemerleri ve su yollarının yapımını sağlamıştır. **Mimar Sinan, Mimar Hayrettin, Mimar Hacı İvaz Paşa, Mimar Mehmet Ağa, Mimar Kasım Ağa, Mimar Vedat ve Kemalettin adları da mimarlık tarihimizde öne çıkan isimlerdendir.**

6.2. Edebiyat

İslam dininin ana kaynağı olan kitap Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an, aynı zamanda bir edebiyat şaheseridir. Onun ayetleri, edebî anlatımın zirvesi kabul edilmiştir. Kur'an, bu yönüyle dilin ve edebiyatın gelişmesine, değer kazanmasına sebep olmuştur. Böylece İslam dünyasında pek çok edebî tür gelişmiş ve yayılmıştır. İslam medeniyetinde okuma, yazma, ilim öğrenme ve bunların yaygınlık kazandırılmasına çok önem verilmiştir. Edebiyatımız, 13. yüzyıldan sonra hitap ettiği çevre yönüyle divan edebiyatı, halk edebiyatı ve tasavvuf edebiyatı şeklinde üç yönde gelişmiştir. Divan edebiyatının en müstesna örnekleri arasında kaside, münacat, tevhit, naat, gazel, mesnevi ve mersiye gösterilebilir. Osmanlı Döneminin 16 ve 18. yüzyılları arasında yaşamış olan meşhur şairlerinden bazıları, Fuzulî, Baki, Nabi, Nedim ve Şeyh Galip'tir. Sanata ve edebiyata önem veren padişahlar şair, yazar ve sanatçıları desteklediği gibi bir kısmı da şiir ve edebiyatla ilgilenmiştir. Edebiyatımızın önemli alanlarından biri Tasavvuf edebiyatıdır. Tasavvuf edebiyatında ilahi, gazel, mevlit, naat, nefes gibi eserler yer almaktadır. Ahmet Yesevi'nin hikmetleri bu sahanın ilk örneklerini oluşturmuştur. Hacı Bayram Veli, Mevlânâ Celalettin gibi tasavvuf büyükleri sözlerini edebî üslup içinde sunmuşlardır. Yunus Emre, dilimizin ve dinimizin güzelliklerini sözleri ve ilahileri ile günümüze ulaştıran şahsiyetlerdendir. Süleyman Çelebi'nin Hz. Peygamberi öven "Vesiletü'n-Necat (Kurtuluş Sebebi)" adlı şiiri halkımız tarafından mevlid-i şerif olarak adlandırılmıştır.

6.3. Musiki

Musiki, kulağa hoş gelen sesler dizisi olarak İslam medeniyetinde önem verilen sanatlardan biridir. Duyguların, düşüncelerin belli bir ritim ve ahenk içinde ifade edilmesiyle ortaya çıkan musiki, etkili bir anlatım dilidir. İnsan; ahenkli, kulağa hoş gelen güzel sesleri dinlemekten hoşlanır ve onlardan etkilenir. Tabiatında bulunan su ve kuş sesleri gibi pek çok nağme de bir müzik türüdür. Örneğin medeniyetimiz suyu, temizleyiciliğinin yanında dinlendiriciliği ve akışındaki musikiyle de değerlendirmiştir. Mimari eserlerimizde bulunan şadırvan, havuz ve fiskiyeler, kurulan bend ve suni çağlayanlar bu amaca hizmet etmiştir. Kuş sesleri, cenneti hatırlatan nağmeler olarak sevilerek dinlenmiştir. Müziğin dinlendirici, rahatlatıcı ve bu yönleriyle tedavi edici bir yönü vardır. Üzüntülü bir insanı neşelendirebilen, küskün bir gönlü ümitle dolu bir kalbe dönüştürebilen bir etkiye sahiptir. Bu etki tarihimizde ninni, ağıt, bozlak, türkü, şarkı, marş gibi formlarda ortaya çıkmış ve pek çok besteye kaynak teşkil etmiştir. Bu anlamda Dede Efendi, İtri, Hafız Post, III. Selim, Sadullah Ağa, Hacı Arif Bey gibi güfte yazarı ve bestecilerimiz musikin gelişmesine önemli katkıda bulunmuşlardır.

6.4. Hat, Tezhip, Ebru ve Minyatür

Hat, güzel yazı yazma sanatıdır. Arapçada çizgi ya da bir satır yazı anlamına gelen hat sözcüğü, Arap harfleriyle yazılmış güzel el yazısı anlamında kullanılmaktadır. Hat; hat kalemi denilen kamaş, kalemtraş, makta, kâğıt, is mürekkebi, hokka, mistar (satırlık), yazı altlığı gibi malzemelerle yapılır. Hat sanatında birçok yazı çeşiti vardır. Onlardan biri olan "Kufî", en eski yazı çeşididir. Halı bordürlerinden madeni paraya kadar çok çeşitli alanlarda kullanılır. "Nesih" yazıtlarda, Kur'an ve divan yazmalarında, "sülüs" iri harfli olduğu için duvar yazılarında ve kitapların bölüm başlıklarında yer alır. "Reyhanî ve muhakkak" din kitaplarında ve murakkaların başındaki besmelelerde geçer. "Tevki" devlet belgelerinde "rik'a" ise hattatların öğrencilerine verdikleri icazetnamelerin altındaki üstat imzalarında kullanılan yazı tipleridir. Bu yazı çeşitleri, "aklam-ı sitte" diye adlandırılan en önemli altı yazı türünü oluşturur. bunlardan başka talik, nestalik, divani, siyakât, menşur, zülf-ü arus, hilali, muini, şikeste, müselsel gibi yazı türleri de vardır. Kur'an yazmanın sevap kazandıracağı düşüncesi, cami ve diğer dinî yapıları güzelleştirmenin ve süslemenin teşvik edilmesi hat sanatının gelişmesini hızlandırmış ve muhteşem eserlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu sanatla ilgili olarak yetişen hattatlarımızın maharetleri ve ortaya koydukları eserler kültürümüzde "Kur'an, İstanbul'da yazılmıştır." derirtecek kadar zengin bir birikime sahiptir. Nitekim her hattat yaşadığı müddetçe bir Kur'an nüshasını kendi hattıyla yazmayı arzu etmiştir. Yine Hz. Peygamberin özelliklerini anlatan hilye-i şerif yazmak hattatlar tarafından önemli görülmüştür. Amasyalı Şeyh Hamdullah, Ahmet Karahisari, Hafız Osman, Mustafa Rakım, Kazasker Mustafa İzzet, Ünyeli İsmail Efendi, Mehmet Esat Yesari, Tuğrakeş İsmail Hakkı Altunbezer, Kamil Akdik, Emin Barın, Hattat Hamit Aytaç, Hasan Çelebi ve Halim Özyazıcı gibi hattatlar bu sanatın bugüne kadar gelmesini sağlamışlardır.

Tezhip, süslemek demektir. Bezeme sanatının kâğıt üzerindeki uygulamasıdır. Çizilen motif ve desenler altın tozu ve doğal boyalar kullanılarak renklendirilir. Sabır, incelik ve yetenek gerektiren, usta ve öğrenci ilişkisiyle aktarılıp öğretilen geleneksel sanatlarımızdandır. Tezhip sanatıyla uğraşan kişiye "müzehhip" denir.

Ebru, kitreli su üzerine serpilen boylarla bezenmiş kâğıt süsleme sanatlarından biri ve bunu hazırlama sanatıdır. Renklerin suyla ahengi olan ebru, Farsçada su yüzü anlamına gelen ab-ru sözcüğünden, Orta Asya dillerinden Çağatayca'da damarlı kumaş ve kâğıt anlamına gelen ebre kelimesinden geldiği rivayet edilir. Osmanlı Döneminde revaç bulan bu sanat, son yüzyılda Türkçede ebruya dönüşmüştür.

Minyatür, çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan, küçük, renkli resim sanatıdır. Bu şekilde işlenmiş resimlere minyatür denir. Bu resimleri yapan sanatçılara da "nakkaş" denilmektedir. Minyatür, kâğıt veya deri üzerine, sulu boya veya altın suyu kullanılarak çok ince fırçalarla yapılır. İslam dünyasında yaygın olan minyatürler, derinliği olmayan ve gölgeye yer verilmeyen resimlerdir.

KULTUR VE MEDENİYETİMİZ

EDEBİYAT	MUSİKİ	MİMARİ	SOSYAL GÜZELLİKLER	DİN
ŞİİR	EZAN	CAMİİ	SÜNNET VE NİŞAN / DÜĞÜN TÖRENLERİ	ALLAH
DESTAN	TEKBİR	MEDRESE	KONUKSEVERLİK	PEYGAMBER
HİLYE	İLÂHİ	TEKKE	ASKER UĞURLAMA	GÜZEL AHLAK
NAAT	NAAT	DERGÂH	HASTA ZİYARETİ	CENNET / CEHENNEM
ŞEMÂİL	KASİDE	HAMAM	DAVETE İCABET	NAMAZ
GAZAVATNAME	MERSİYE	KERVANSARAY	BÜYÜKLERE SAYGI	ORUÇ
		DARU'S-ŞİFÂ	KÜÇÜKLERE SEVGİ	ZEKÂT